

Finančná gramotnosť slovenských vysokoškolákov **Financial literacy of Slovak university graduates**

Hana Janáková, Ľudmila Fabová

Abstrakt: Už dlhší čas sa na Slovensku konštatuje, že finančná gramotnosť nášho obyvateľstva je nízka. Prvýkrát na túto skutočnosť upozornila Slovenská banková asociácia na základe prieskumu, ktorý uskutočnila v roku 2007. Po zverejnení nelichotivých výsledkov prieskumu sa tomuto problému začala venovať vyššia pozornosť nielen zo strany finančných inštitúcií, ale aj zo strany Ministerstva školstva SR. Ministerstvo vypracovalo Národný štandard finančnej gramotnosti a postupne sa začalo realizovať finančné vzdelávanie na rôznych úrovniach. Od spomínaného prieskumu SBA ubehlo už 10 rokov. Cieľom príspevku je zistiť, ako sa za ten čas zmenila úroveň finančnej gramotnosti slovenských vysokoškolákov, študujúcich na jednej z fakúlt technickej univerzity v Bratislave.

Abstract: It has been noted for a long time that the financial literacy in Slovak republic of our population is low. The Slovak Banking Association for the first time drew attention this point and in 2007 managed the a survey focused on this issue. After publishing the unfavorable results of the survey attention to this issue had been raised not only by the financial institutions but also by the Ministry of Education of the Slovak Republic. The Ministry has developed the National Standard of Financial Literacy and has gradually begun to implement financial education at different levels. The aim of the paper is to find out how the level of financial literacy of Slovak students studying at one of the technical focused faculty in Bratislava has been changed.

Kľúčové slová: finančná gramotnosť, osobné financie, finančné produkty, finančné služby, finančné vzdelávanie.

Keywords: financial literacy, personal finance, financial products, financial services, financial education.

JEL classification: A20, A22, A23

1. Úvod

Finančné inštitúcie sa v posledných rokoch vyznačujú rýchlym tempom rozvoja, čo sa prejavuje v zavádzaní mnohých technologických inovácií a v rozširovaní ponuky stále komplikovanejších finančných služieb a produktov. Aby občania, ich klienti mohli uvedené produkty a služby využívať vo svoj prospech, musia im rozumieť a vedieť sa v nich orientovať, čo si od nich vyžaduje určitý stupeň finančnej gramotnosti. Problémom je nedostatočná finančná gramotnosť, niekedy až negramotnosť mnohých jednotlivcov, resp. celých skupín obyvateľstva, pohybujúcich sa v stále zložitejšom finančnom prostredí. Dôkazom toho, že finančná gramotnosť obyvateľov Slovenska je naozaj nízka, je aj množstvo podvedených občanov, ktorí v minulosti uverili nereálnym sľubom nebankových subjektov a zverili im často svoje celoživotné úspory o ktoré väčšinou prišli. Ďalší zase neskôr podpísali nevýhodné úverové zmluvy s vysokou úrokovou sadzbou a ešte vyššími sankciami za

omeškanie splátok od podobných nebankových inštitúcií. Pri neschopnosti splácať takéto úver, resp. neúmerne narastajúce sankcie, často prišli aj o strechu nad hlavou, ktorou za takéto úver ručili a o ktorú hlavne išlo väčšinou podvodníckym veriteľom. Nedostatočná finančná gramotnosť však môže byť hrozbou pre občanov aj v styku s renomovanými finančnými inštitúciami, ktoré sa viac starajú o svoj zisk ako o bezpečnosť a spokojnosť svojich klientov. Niektoré finančné inštitúcie často ponúkajú obyvateľstvu prostredníctvom masívnej reklamy „veľmi výhodné finančné produkty“, ktorým síce mnohí ani veľmi nerozumejú, ale keď sú také „výhodné“, dajú sa na ne nahovoriť. A tak sa ľudia s nízkou finančnou gramotnosťou nadmerne zadlžujú, pretože si zvolili úver, či dokonca viaceré úvery, nezodpovedajúce ich príjmom, alebo uverili finančným poradcom, ktorí ich presvedčili o výhodnosti poisťných, či investičných produktov, ktoré predávajú. Nízka finančná gramotnosť obyvateľstva však nie je len problém Slovenska, ale je to celosvetový problém, ktorý sa výraznejšie prejavil v období svetovej finančnej krízy.

2. Finančná gramotnosť

Pod finančnou gramotnosťou sa zjednodušene rozumie schopnosť človeka narábať s financiami, resp. starať sa o svoje peniaze. Pri finančnej gramotnosti však treba rozlišovať jej viaceré stupne, podľa toho, s akými financiami, resp. na akej úrovni s nimi človek narába. Iný stupeň finančnej gramotnosti sa napríklad vyžaduje od odborníka, spravujúceho štátne financie, či burzového makléra, iný od podnikateľa, zodpovedného za firemné financie. Každý jeden občan sa však v dnešnej dobe stretáva s mnohými finančnými produktmi, ktoré viac či menej ovplyvňujú jeho život a fungovanie jeho rodiny, preto by mal týmto produktom rozumieť a vedieť ich využívať vo svoj prospech. V tomto príspevku sa preto budeme venovať základnému stupňu finančnej gramotnosti, čím rozumieme základné finančné znalosti, potrebné na úspešné spravovanie osobných a rodinných financií bežného človeka.

Obsah pojmu finančná gramotnosť nie je presne a jednoznačne definovaný, pretože sa neustále vyvíja a mení. Viac či menej podrobné vymedzenie tohto pojmu však obsahujú viaceré medzinárodné aj národné oficiálne dokumenty, zaoberajúce sa problematikou finančnej gramotnosti a finančného vzdelávania. Podľa štúdie OECD PISA 2012 „Finančná gramotnosť znamená znalosť a pochopenie finančných pojmov a rizík; sú to schopnosti, motivácia a sebadôvera využívať získané vedomosti za účelom vykonávania efektívnych rozhodnutí v celom rade finančných súvislostí s cieľom zlepšiť finančnú situáciu jednotlivca i spoločnosti a tým im umožniť účasť na ekonomickom dianí.“ (OECD 2012, s. 13) Obsahom tejto definície sú dva aspekty finančnej gramotnosti: zahŕňa nielen spôsob myslenia a správania sa, ale aj zdôvodnenie potreby jej rozvoja.

Národný štandard finančnej gramotnosti v Slovenskej republike definuje finančnú gramotnosť ako „schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti.“ Upozorňuje tiež na skutočnosť, že „finančná gramotnosť nie je absolútnym stavom, ale je to kontinuum schopností, ktoré sú podmienené premennými ako vek, rodina, kultúra či miesto bydliska. Je to označenie pre stav neustáleho vývoja, ktorý umožňuje každému jednotlivcovi efektívne reagovať na nové osobné udalosti a neustále meniace sa ekonomické prostredie. V súvislosti so zvyšovaním vedomostí v oblasti finančnej gramotnosti je podstatnou zložkou zameranie na vonkajšie prostredie na trhu práce, kde je uplatnenie možné vo forme zamestnania alebo samozamestnania.“ (MŠVŠ SR 2017, s. 3)

Oveľa podrobnejšie je vymedzená finančná gramotnosť v Českej republike v dokumente Národní strategie finančního vzdělávání, podľa ktorého: „Finančná gramotnosť

je súbor znalostí, schopností a hodnotových postojov občana, potrebných k tomu, aby finančne zabezpečil sebe a svoju rodinu v súčasnej spoločnosti a aktívne vystupoval na trhu finančných produktov a služieb“. Finančne gramotný občan sa orientuje v problematike peňazí a cien a je schopný zodpovedne spravovať osobný/rodinný rozpočet, vrátane správy finančných aktív a finančných záväzkov s ohľadom na meniace sa životné situácie. Definícia finančnej gramotnosti je štruktúrovaná. Finančná gramotnosť ako správa osobných/rodinných financií zahŕňa tri zložky: gramotnosť peniažnú, cenovú a rozpočtovú. (MF ČR 2010, s. 11, 12)

Z vyššie uvedených definícií vyplýva, že podstatou finančnej gramotnosti je určitý súbor poznatkov z oblasti financií, ktoré by mal bežný občan ovládať, ale aj byť schopný využívať ich v bežnom živote vo svoj prospech.

3. Prieskumy finančnej gramotnosti

Úroveň finančnej gramotnosti sa obvykle zisťuje testovaním skupiny občanov, ktorí odpovedajú na vhodne zvolené otázky, pričom sa počet správnych odpovedí ohodnotí bodmi, alebo sa vyjadrí v %. Prvý prieskum finančnej gramotnosti obyvateľov Slovenskej republiky uskutočnila v roku 2007 Slovenská banková asociácia (SBA). Cieľom prieskumu bolo zistiť úroveň finančnej gramotnosti, názor respondentov na tému finančného vzdelávania a ich názor na vtedajšiu úroveň informovanosti o finančných produktoch. Respondentmi prieskumu boli klienti bánk vo veku 18 - 75 rokov. Úroveň znalosti problematiky osobných financií respondentov sa merala Indexom finančnej gramotnosti (I-FiG), ktorý meria schopnosť klientov vykonávať efektívne rozhodnutia v oblasti riadenia a správy osobných financií na základe analýzy dostupných informácií. Respondenti odpovedali na 10 otázok z problematiky bežných účtov, úverov, vkladov a investovania, pričom sa správne odpovede hodnotili 0,1 bodu a index mohol dosiahnuť hodnotu od 0 do 1. Index finančnej gramotnosti v prieskume SBA dosiahol priemernú úroveň 0,56 bodu, čo znamená, že respondenti z 10 otázok odpovedali v priemere správne na menej ako 6 otázok, resp. že správne zodpovedaných otázok bolo 56 %. Dosiahnutá hodnota indexu bola ovplyvnená najmä vzdelaním a výškou príjmu (priamoúmerne), menej vekom (nepriamoúmerne) a tiež zamestnaním.

Najvyššie hodnoty I-FiG dosiahli vysokoškolsky vzdelaní spotrebiteľia (0,66), podnikatelia, živnostníci (0,65) a respondenti vo veku od 26 do 45 rokov (0,60). Naopak najnižší I-FiG dosiahli dôchodcovia (0,48), nezamestnaní (0,47), kategória spotrebiteľov vo veku od 66 až 75 rokov (0,44) a spotrebiteľia so základným vzdelaním (0,43). Prieskum ukázal, že informácií k ponúkaným finančným produktom a službám je dostatok, klienti bánk však nerozumejú základným finančným pojmom a preto nie sú schopní ich analyzovať a vyhodnocovať. Väčšina respondentov prieskumu sa domnieva, že finančné vzdelávanie je pre nich potrebné (63 %), malo by byť dostupné pre všetky vekové kategórie (72 %) a malo by byť zaradené v učebných osnovách (71%). Dosiahnutá úroveň finančnej gramotnosti v prieskume bola podľa SBA nižšia ako očakávali. Za optimálny výsledok si totiž stanovili hranicu dvoch tretín správnych odpovedí, ten však dosiahnutý nebol. Problémom bolo napríklad porozumenie pojmu ročná percentuálna miera nákladov (RPMN), pričom len 19 % respondentov vedelo, čo tento pojem znamená, nepoznali ho dokonca ani klienti, ktorí majú hypotéku. Respondenti prieskumu nevedeli rozlíšiť pojmy kreditná a debetná karta a tiež nevedeli vyhodnotiť ponuku termínovaných vkladov, resp. polovica z nich tieto produkty ani neporovnáva a pri ich výbere dôveruje svojej banke, alebo známemu. (SBA 2007)

Po zverejnení výsledkov prieskumu SBA sme podobný prieskum uskutočnili na jednej z fakúlt STU v Bratislave. Študenti mali odpovedať na 10 otázok zo základných finančných

znalostí, ktoré potrebuje ovládať bežný klient banky pri spravovaní osobných financií. Išlo o otázky, týkajúce sa ročnej úrokovej miery, nominálnej a reálnej úrokovej miery, zdanenia úrokových výnosov, poistenia vkladov, kritérií výberu vkladových a úverových produktov. Index finančnej gramotnosti našich respondentov dosiahol priemernú úroveň 0,568 - podobne ako v prieskume SBA (0,56). Konkrétne to znamená, že 56,8 % odpovedí bolo správnych. Väčšina respondentov aj hodnotila svoju finančnú gramotnosť pred začatím prieskumu ako priemernú, čo sa aj potvrdilo. Poslucháči sa pomerne dobre orientovali pri výbere vkladových produktov, horšie to bolo s úverovými produktmi, čo zrejme súvisí s tým, že ešte nečerpali žiadny úver. Na otázku, ktorý ukazovateľ najviac hovorí o celkových nákladoch za úver, odpovedalo správne (RPMN) 50 % študentov. Najhoršie bola zodpovedaná otázka, týkajúca sa poistenia vkladov – v priemere iba 15 % respondentov odpovedalo správne, že v prípade krachu banky by neprišli o žiadne úspory. Naopak, najvyššia úspešnosť (98 % správnych odpovedí) bola dosiahnutá pri odpovedi na otázku, kto nesie zodpovednosť za škodu, vzniknutú stratou bankovej karty, pri ktorej bol aj jej PIN (držiteľ karty), čo zase asi súvisí s ich praktickými skúsenosťami s používaním bankových kariet. Celkovo naši študenti dosiahli stupeň finančnej gramotnosti na úrovni priemerného občana SR, resp. o niečo vyšší. Ak ich však porovnáme so skupinou respondentov prieskumu SBA podľa dosiahnutého vzdelania, t. j. s respondentmi so stredoškolským vzdelaním s maturitou – títo v prieskume SBA dosiahli priemernú úroveň 60 % správnych odpovedí, pričom naši respondenti iba 56,8 %, teda mali o niečo nižšiu finančnú gramotnosť ako priemerní Slováci so stredoškolským vzdelaním s maturitou, čo zrejme súvisí s tým, aké stredné školy absolvovali a koľko sa tam venovali finančnej problematike.

Len pre zaujímavosť, na uvedenej fakulte sa vyučoval aj voliteľný predmet, zameraný na bankovníctvo, v rámci ktorého mohli študenti získať základnú finančnú gramotnosť. U študentov, ktorí absolvovali tento predmet, sme urobili prieskum finančnej gramotnosti aj po skončení jeho výučby, v rámci skúšky. Index finančnej gramotnosti týchto študentov dosiahol úroveň 0,759, to znamená, že takmer 76 % odpovedí bolo správnych. Pre porovnanie: najvyšší I-FiG v prieskume SBA bol 0,66 a dosiahli ho vysokoškolsky vzdelaní respondenti. Finančná gramotnosť týchto študentov sa zvýšila o 0,191 bodu, čiže mali o 19,1 % viac správnych odpovedí ako pred absolvovaním predmetu, čo možno považovať za jednoznačný dôkaz pozitívneho vplyvu finančného vzdelávania na zvyšovanie finančnej gramotnosti. Napriek zlepšeniu výsledkov takmer 63 % študentov považovala naďalej svoju finančnú gramotnosť za priemernú a iba necelých 15 % za nadpriemernú, čo približne zodpovedalo počtu študentov, ktorí dosiahli z uvedeného predmetu známku výborne.

4. Finančné vzdelávanie

Príčinou nedostatočnej finančnej gramotnosti obyvateľov určitej krajiny je ich nedostatočné, resp. žiadne vzdelávanie v tejto oblasti, pričom k najohrozenejším skupinám patria mladí ľudia, vstupujúci do života, najmä deti z detských domovov a starší ľudia, ale aj dospelí vzdelaní ľudia s iným ako ekonomickým vzdelaním.

Keďže je nízka finančná gramotnosť obyvateľstva celosvetovým problémom, zaoberá sa jeho riešením aj OECD, ktorá už v roku 2003 vytvorila prvý projekt finančného vzdelávania spotrebiteľov členských krajín. Výsledkom projektu bolo publikovanie štúdie o finančnom vzdelávaní na medzinárodnej úrovni „Zlepšenie finančnej gramotnosti. Analýza problémov a politík“, ktorá prispela k rozvoju finančnej gramotnosti spotrebiteľov tým, že poskytla politikom informácie o programoch finančného vzdelávania. Štúdia tiež hodnotí efektívnosť programov finančného vzdelávania a navrhuje opatrenia, ktoré môžu tvorcovia politiky prijať na zlepšenie finančného vzdelávania. (OECD 2005) V roku 2008 bola v rámci

OECD vytvorená medzinárodná skupina pre finančné vzdelávanie (International Network on Financial Education - INFE), ktorej cieľom je zintenzívnenie finančného vzdelávania a podpora členských štátov pri vytváraní národných stratégií finančnej gramotnosti. (OECD – INFE 2005)

Finančnému vzdelávaniu občanov sa venuje pozornosť aj v Európskej únii. Európska komisia už v decembri 2007 zdôraznila potrebu takéhoto vzdelávania a vyzvala členské štáty na podporu poskytovania finančného vzdelávania prostredníctvom národných a regionálnych úradov, mimovládnych agentúr a sektora finančných služieb. Finančným vzdelávaním sa v Európskej únii rozumie „postup, ktorý spotrebiteľom umožňuje lepšie rozumieť finančným produktom a získať poznatky o finančných rizikách a možnostiach, ktoré trh poskytuje, čím sa stávajú schopnými robiť finančné rozhodnutia na základe príslušných informácií. Dostupné finančné vzdelávanie prospieva celej spoločnosti, pretože znižuje riziká finančného vylúčenia a učí spotrebiteľov plánovať a šoriť, čo pomáha znižovať zadlženie“. (EU – EHSV 2011)

Na výzvu Európskej komisie reagovala vláda SR v júli 2008 schválením materiálu „Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií“, ktorý predložil minister školstva. Následne bol vypracovaný „Národný štandard finančnej gramotnosti“, vymedzujúci šírku poznatkov, zručností a skúseností v oblasti finančného vzdelávania a manažmentu osobných financií. Tento dokument je určený zriaďovateľom škôl, učiteľom, tvorcom školských vzdelávacích programov a autorom metodických materiálov. Jeho cieľom je naučiť žiakov a študentov zákonitosti fungovania rodinného rozpočtu, manažovať svoje osobné financie a lepšie sa orientovať na finančnom trhu. Bol zapracovaný do štátnych vzdelávacích programov na základných a stredných školách a je priebežne doplňovaný a aktualizovaný. V roku 2017 bola schválená už jeho tretia verzia. Okrem škôl je do finančného vzdelávania zapojené aj Metodicko-pedagogické centrum, zabezpečujúce vzdelávanie pedagógov, nezisková organizácia Junior Achievement Slovensko so vzdelávacím programom „Viac ako peniaze“ a Nadácia pre deti Slovenska s projektom „Poznaj svoje peniaze“. Vzdelávacie podujatia organizujú pre žiakov základných a stredných škôl aj Národná banka Slovenska, Slovenská banková asociácia a niektoré ďalšie finančné inštitúcie. Boli vydané viaceré metodické aj odborné publikácie s tematikou finančného vzdelávania, ktoré sú voľne dostupné učiteľom aj žiakom na internete. (MŠVVŠ SR 2013) Na základe vyššie uvedených skutočností by sme sa mohli domnievať, že finančné vzdelávanie na slovenských základných a stredných školách je zabezpečené na dostatočnej úrovni. Otázkou je, či sa to prejavilo aj na úrovni finančnej gramotnosti žiakov a študentov uvedených škôl.

V roku 2012 uskutočnila OECD prvé rozsiahle medzinárodné meranie finančnej gramotnosti 15-ročných žiakov (PISA 2012 Financial Literacy), do ktorého sa zapojila aj Slovenská republika. Z testovania vyplynulo, že dostupnosť vzdelávania našich žiakov vo finančnej oblasti je jednou z najvyšších a je porovnateľná s dostupnosťou takéhoto vzdelávania v Českej republike, resp. Belgicku. O dosiahnutých výsledkoch našich žiakov to však už povedať nemožno. Slovenskí žiaci dosiahli vo finančnej gramotnosti v testovaní PISA 2012 priemerný výkon na úrovni 470 bodov, zatiaľ čo priemerný výkon žiakov krajín OECD bol 500 bodov. (OECD 2012) Ešte horšie výsledky dosiahli naši žiaci v testovaní PISA 2015, keď ich priemerné hodnotenie bolo 445 bodov, teda o 25 bodov menej ako v roku 2012 a o 44 bodov menej ako bol priemer OECD (489 bodov). (OECD 2017) Výsledky testovania hovoria, že finančné vzdelávanie na slovenských základných školách je málo efektívne, pretože finančná gramotnosť našich žiakov je v rámci krajín OECD podpriemerná a dokonca sa znižuje. Horšie dosiahnuté výsledky môžu súvisieť aj so skutočnosťou, že testovaní žiaci vo veku 15 rokov ešte nemajú veľa praktických skúseností s využívaním finančných produktov, čo by im pomohlo pri utvrdzovaní si teoretických poznatkov, získaných

v priebehu finančného vzdelávania. Nelichotivé výsledky testovania žiakov nás inšpirovali k tomu, aby sme si opäť preverili úroveň finančnej gramotnosti slovenských vysokoškolákov – technikov.

Prieskum finančnej gramotnosti sme uskutočnili na jednej z fakúlt STU u študentov, ktorí už absolvovali finančné vzdelávanie minimálne na strednej škole a majú aj určité praktické skúsenosti s využívaním niektorých finančných produktov. Cieľom prieskumu bolo na reprezentatívnej vzorke študentov zistiť, ako ich doterajšie finančné vzdelávanie ovplyvnilo ich finančnú gramotnosť. Prieskum hodnotil úroveň finančnej gramotnosti študentov na základe ich odpovedí na desať otázok, týkajúcich sa ich finančného správania, finančných vedomostí a schopností riadiť svoje finančné záležitosti pred a po absolvovaní povinného predmetu, zameraného na finančnú gramotnosť. Podľa prieskumu, realizovaného pred absolvovaním predmetu bolo až 75 % študentov presvedčených, že sa vyzná v osobných financiách. 20 % si myslelo, že má dostatočné informácie a zvyšných 5 % malo pocit, že nie sú dostatočne vzdelaní v tejto oblasti. Najväčšie problémy robili študentom otázky, týkajúce sa sporenia. Len 44 % z opýtaných boli schopní si správne vypočítať úroky, či výnos z vkladu. Výsledky prieskumu nie sú pozitívne, pretože takmer 60 % študentov uviedlo, že ešte nezačali sporiť. Až 56 % respondentov nemá žiadnu finančnú rezervu a len 16 % má úspory alebo termínovaný vklad. V problematike úverov sa podľa prieskumu vyzná len 15 % študentov a ostatní o takej možnosti zatiaľ neuvažovali. Druhou najmenej úspešnou oblasťou v rámci prieskumu boli otázky, týkajúce sa investičných produktov respondentov, resp. členov ich rodiny. Nikto z respondentov nevlastnil podielové listy a ani nemal o nich informácie. Vlastníctvo dlhových cenných papierov alebo akcií potvrdilo iba 1 % respondentov. Prieskum dokázal pomerne dobrú úroveň finančnej gramotnosti iba u 10 % respondentov, 40 % respondentov malo slabé znalosti a u 50 % respondentov boli znalosti na základnej úrovni, čo zodpovedá indexu finančnej gramotnosti 0,50. Pre porovnanie, pred 10 rokmi v prieskume SBA dosiahli respondenti so stredoškolským vzdelaním index 0,60 a vysokoškolskí študenti pred absolvovaním predmetu z finančnej problematiky index 0,56. Ide teda o horší výsledok. Zhoršenie úrovne znamená, že napriek finančnému vzdelávaniu na základných a stredných školách sa finančná gramotnosť znižuje, ako vyplynulo aj z prieskumu PISA. Je to zrejme dôsledok zvyšujúcich sa nárokov na orientáciu vo finančnej problematike v súvislosti s pribúdaním nových finančných produktov, súvisiacich so zavádzaním nových technológií.

Po absolvovaní predmetu zameraného na zvyšovanie finančnej gramotnosti 17 % študentov uviedlo, že začalo viac sporiť a viac ako 12 % študentov uviedlo, že majú lepšie zručnosti pri sledovaní svojich výdavkov. Takmer 50 % respondentov sa domnievalo, že sú viac informovaní o nákladoch na úver a 22 % uviedlo, že sú lepšie informovaní o možnostiach investovania a naučili sa lepšie hospodáriť so svojimi peniazmi. Z prieskumu tiež vyplynulo, že študenti majú málo praktických skúseností so zadlžovaním. Niektorí ani nie sú ochotní si požičať, buď z dôvodu, že majú pravidelný príjem, alebo kvôli pretrvávajúcemu konzervatívnemu prístupu z minulosti. Niekedy sa však zadlžovaniu nedá vyhnúť, napríklad pri financovaní bývania a preto sa treba o túto problematiku viac zaujímať, aby sa človek zadlžil rozumne. Celkovo index finančnej gramotnosti študentov po absolvovaní predmetu dosiahol úroveň 0,58, teda sa zlepšili o 8 %, pričom pred 10 rokmi to bolo až 0,76 a zlepšenie o 19 %. Výsledky prieskumu po absolvovaní predmetu, zameraného na finančnú gramotnosť sa síce zlepšili, čo je vlastne dôsledok finančného vzdelávania na univerzitách, ale iba mierne. Na základe skúseností spred 10 rokov sme očakávali, že výsledky prieskumu budú lepšie a že sa finančná gramotnosť študentov zvýši výraznejšie. Horšie dosiahnuté výsledky by mohli byť aj dôsledkom skutočnosti, že išlo o povinný predmet, ktorý niektorí zo študentov nepovažovali na technickej univerzite za potrebný a taký bol aj ich prístup k nemu. Ak totiž

niekto nemá záujem vzdelávať sa v určitej oblasti, nemôžeme od neho očakávať dobré výsledky. Prieskum tiež ukázal, že respondenti dosahujú lepšie výsledky v oblastiach, s ktorými majú praktické skúsenosti ako v oblastiach, o ktorých dostávajú iba teoretické poznatky, bez možnosti prakticky si ich vyskúšať.

5. Záver

Pri hodnotení finančnej gramotnosti obyvateľov Slovenska sa už dlhšiu dobu na rôznych úrovniach konštatuje, že je nízka, čo sa prejavuje v rizikovitom správaní klientov finančných inštitúcií. Podobné problémy s finančnou gramotnosťou existujú aj vo vyspelých krajinách. Keďže ide o celosvetový problém, venuje sa mu aj OECD, ktorá odporúča členským krajinám zabezpečiť pre svojich obyvateľov programy finančného vzdelávania, do ktorých by sa mali zapojiť okrem vzdelávacích inštitúcií aj inštitúcie finančného sektora, pretože vzdelanejší klienti môžu lepšie využívať ich produkty a služby. Na Slovensku sa venuje finančnému vzdelávaniu zvýšená pozornosť najmä na základných a stredných školách, kde sa vzdelávajú mladí ľudia na prahu dospelosti, aby sa naučili, ako budú v budúcnosti spravovať svoje peniaze. Napriek množstvu vzdelávacích programov, ktoré by mali na Slovensku zabezpečovať zvyšovanie finančnej gramotnosti žiakov a študentov základných a stredných škôl, nie je tomu tak. Ich finančná gramotnosť sa nezvyšuje, naopak, podľa testovania PISA 2015 dokonca klesá, čo môže byť dôsledkom zavádzania nových technológií a nových produktov vo finančnom sektore, ktorých využívanie si vyžaduje vyšší stupeň finančnej gramotnosti.

Na základných a stredných školách je teda finančné vzdelávanie ako tak zabezpečené, na vysokých školách neekonomického zamerania sa však tejto problematike nevenuje žiadna pozornosť. Naše skúsenosti s vysokoškolským vzdelávaním však ukazujú, že finančné vzdelávanie má význam aj na neekonomických fakultách vysokých škôl, kde finančná problematika nie je obsahom študijných programov, ale je potrebná v bežnom živote študentov. Finančné vzdelávanie, zamerané na zvyšovanie finančnej gramotnosti obyvateľstva by sa podľa nášho názoru malo uskutočňovať systematicky, na všetkých stupňoch vzdelávacieho systému a tiež ako súčasť celoživotného vzdelávania, pretože obsah finančnej gramotnosti sa neustále vyvíja a mení. Aby bolo finančné vzdelávanie aj účinné a prejavilo sa v raste finančnej gramotnosti obyvateľstva, musí byť prispôbené rôznym demografickým podmienkam, životným štádiám a štýlu učenia frekventantov. Keďže finančnú gramotnosť ovplyvňujú nielen teoretické poznatky, ale aj praktické skúsenosti, musia byť obsahom finančného vzdelávania aj praktické skúsenosti s využívaním konkrétnych finančných produktov, s ktorými sa ľudia stretávajú počas svojho života.

Literatúra

EÚ - EHSV 2011. Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Finančné vzdelávanie a zodpovedná spotreba finančných prostriedkov“.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52011IE1170> [dostupné online]

INFOSTAT 2010. Fungovanie jednotlivcov a rodín vo sfére peňazí.
http://www.finance.gov.sk/Documents/1_Adresar_redaktorov/Gera/Sfera_penazi
(prieskum_infostat).pdf [dostupné online]

JA SLOVENSKO 2017. JA VIAC AKO PENIAZE. Vzdelávací program pre základné a stredné školy, zameraný na finančnú gramotnosť.

<http://www.viacakopeniaze.sk/showdoc.do?docid=973> [dostupné online]

MF ČR 2010. Národní strategie finančního vzdělávání.

http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/narodni_strategie_financniho_vzdelavani_mf2010.pdf [dostupné online]

MŠVVŠ SR 2008. Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.0.

<https://www.minedu.sk/data/att/11067.pdf> [dostupné online]

MŠVVŠ SR 2013. Výučba finančnej gramotnosti na základných a stredných školách.

<https://www.minedu.sk/vyucba-financnej-gramotnosti-na-zakladnych-a-strednych-skolach/> [dostupné online]

MŠVVŠ 2014. Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.1. Retrieved

<https://www.minedu.sk/data/att/6152.pdf> [dostupné online]

MŠVVŠ SR 2016. Aktualizovaná správa o stave vzdelávania zameraného na podporu rozvoja finančnej gramotnosti. http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-205240?prefixFile=m_ [dostupné online]

MŠVVŠ SR 2017. Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.2 .

<https://www.minedu.sk/data/att/11359.pdf> [dostupné online]

NADÁCIA PRE DETI SLOVENSKA 2017. Poznaj svoje peniaze. <http://www.poznaj.sk/> [dostupné online]

OECD 2005. Improving Financial Literacy. Analysis of Issues and Policies.

http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/improving-financial-literacy_9789264012578-en [dostupné online]

OECD – INFE 2005. Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness. <http://www.financial-education.org/standards.html>

[dostupné online]

OECD 2012. PISA 2012 Financial literacy assessment framework.

<http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/46962580.pdf> [dostupné online]

OECD 2017. PISA 2015 Results. (Volume IV) Students' Financial Literacy.

http://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2015-results-volume-iv_9789264270282-en [dostupné online]

SBA 2007. Finančná gramotnosť slovenského spotrebiteľa. SBA, Bratislava, október 2007.

<http://www.sbaonline.sk/files/subory/analyzy/verejne/fingram-IFIG.pdf> [dostupné online]

ÚRAD VLÁDY SR 2010. Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií. Rokovanie vlády SR, Bratislava 2010.

http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-22405?prefixFile=m_ [dostupné online]

Adresa autorov:

Hana Janáková, Ing., PhD.
Ústav manažmentu STU
Vazovova 5, 812 43 Bratislava
hana.janakova@gmail.com

Ľudmila Fabová, Ing., PhD.
Ústav manažmentu STU
Vazovova 5, 812 43 Bratislava
ludmila.fabova@stuba.sk